

УДК 911,2:630(477,8)

АНТРОПОГЕННА ТРАНСФОРМАЦІЯ В ЛІСАХ ВЕРХНЬОДНІСТРОВСЬКИХ БЕСКИДІВ І ШЛЯХИ ЇЇ ОПТИМІЗАЦІЇ

П. Теліш

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. П. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000, Україна*

Висвітлено географічні особливості та сучасний стан лісового фонду Верхньодністровських Бескидів. З'ясовано зміни у віковій та бонітетній структурі. Опрацьовано базові показники для двох головних лісокористувачів. Обґрунтовано засади оптимізації ценотичної структури.

Ключові слова: лісовий фонд, лісокористувачі, вікова структура, породний склад, повнота, клас бонітету.

Постановка проблеми. Вивчення сучасного стану лісів у різних регіонах Українських Карпат залишається актуальним напрямом досліджень. У Верхньодністровських Бескидах в результаті не завжди раціонального ведення лісового господарства у минулому є значна частка похідних деревостанів, які потребують реконструкції.

Аналіз останніх документів і публікацій. Лісова рослинність у Верхньодністровських Бескидах привертала увагу багатьох ботаніків і лісівників. Закономірності висотної диференціації рослинного покриву вивчали Г. І. Білик, Е. М. Брадїс, Ф. О. Гринь (1954), М. І. Котов, В. І. Чопик (1961), М. А. Голубець (1967), С. М. Стойко (2007) [2; 10; 11]. Класифікацію типів лісу і лісорослинних умов для Бескидів розробив І. П. Федець (1960) [10]. Господарське значення лісів регіону висвітлено у працях С. А. Генсірука (2002) [1].

Постановка завдання. Здебільшого публікації, в яких містяться відомості про стан лісів і використання лісового фонду регіону, стосуються лише державних лісів. Завдання нашої публікації – виконати аналіз базових показників лісового фонду Верхньодністровських Бескидів для різних лісокористувачів – Державного підприємства “Старосамбірське лісомисливське господарство” (ДП “Старосамбірське ЛМГ”) та Старосамбірського дочірнього підприємства “Лісогосподарське підприємство “Галсільліс” (ДЛПП “Галсільліс”). У дорадянський період ліси “Галсільлісу” належали приватним землекористувачам, а в радянський період – колгоспам та радгоспам. За колективного ведення лісового господарства вони зазнали істотних якісних і кількісних змін, що відобразилося на їхньому екологічному стані, а, отже, і на водорегулюючій та ґрунтозахисній функціях. Отож оптимізація ценотичної структури колишніх колгоспних лісів має важливе економічне і ландшафтно-географічне завдання.

Виклад основного матеріалу. 1. *Географічне положення Верхньодністровських Бескидів і сучасний стан лісового фонду.* Верхньодністровські Бескиди займають

північно-західну частину Скибових Карпат. Їхня північно-східна межа простягається від державного кордону з Польщею до долини р. Стрий уздовж орографічного уступу з Передкарпаттям, а південно-західна контактує зі Стрийсько-Сянською Верховиною (зона Кросно). Протяжна долина р. Стрий відокремлює Верхньодністровські Бескиди від Сколівських Бескидів [6]. Середні висоти досліджуваної території близько 750 м, найвища вершина – г. Магура Лімнянська (1 022 м н. р. м.). Тут переважає низькогірний рельєф з куполоподібними вершинами хребтів, розчленованих притоками Дністра, Стривігору та Стрию.

Згідно з даними метеостанції Турка (587 м н. р. м.), середня річна температура в регіоні становить 5,6 °С, а середня річна кількість опадів – 844 мм. У гірській місцевості переважають родючі бурі лісові ґрунти. Екологічні умови Верхньодністровських Бескидів сприятливі для вирощування високопродуктивних листяних і хвойних лісів.

Переважаючим типом природної рослинності у Верхньодністровських Бескидах є ліси. Через невеликі абсолютні висоти (600–1 000 м) та відносно легку транспортну доступність ліси цієї території у минулому зазнали значної трансформації, що суттєво понизило їхню еколого-стабілізуючу роль. У регіоні високий відсоток вторинних з перевагою смереки насаджень, які були створені на місці корінних ялицево-букових лісів. Вони біологічно нестійкі та потребують реконструкції.

Базові показники лісового фонду Верхньодністровських Бескидів ми проаналізували для лісів двох лісокористувачів – ДП “Старосамбірське ЛМГ” 25 363 га, (57% лісового фонду) та Старосамбірського дочірнього підприємства ЛГП “Галсільліс” 18 721 га (43% лісового фонду).

Загальна площа земель лісового фонду постійного користування ДП “Старосамбірське ЛМГ” станом на 01.01.2008 року становить 25 363 га. Близько 45% лісового фонду – це ліси I групи, які виконують переважно водозахисні та інші екологічні функції; 55% держлісфонду віднесено до II групи лісів господарського призначення (табл. 1). Такий розподіл лісів є близьким до оптимального, відповідає їхньому призначенню та дає змогу використовувати лісосировинні ресурси й виконувати екологічні функції.

Сприятливі ґрунтово-кліматичні та орографічні умови Верхньодністровських Бескидів зумовили досить різноманітний породний склад лісів. Близько 65% лісового фонду становлять деревостани з перевагою хвойних порід (4 104 га, 14,1% – сосни звичайної (*Pinus sylvestris* L), 12 910 га 43,9% – ялиці білої (*Abies Alba* Mill.), 2 066 га 7,1% – смереки європейської (*Picea Abies* (L.) Karst). Твердолистяні і м’яколистяні породи займають, відповідно, 33 та 2% (рис. 1). Такий породний склад значною мірою є наслідком не завжди екологічно обґрунтованого й раціонального ведення лісового господарства в минулому. Це стосується передусім значної частки сосни та смереки. Створені за межами їхнього природного ареалу культури виявилися біологічно нестійкими, пошкоджуються кореневою губкою (*Fomes annosus*) та опеньком (*Armillaria mellea*), терплять від вітровалів та буреломів. Отож вони підлягають реконструкції.

Таблиця 1

Розподіл державних лісів Верхньодністровських Бескидів за групами та категоріями захисності

Групи та категорії захисності	Площа	
	га	%
Ліси I групи		
Ліси, що виконують переважно захисні функції	345	1,4
із них: захисні смуги вздовж залізниць, автошляхів	345	1,4
Ліси, що виконують санітарно-гігієнічні та оздоровчі функції	2 406	9,5
із них: ліси зелених зон навколо населених пунктів і промислових підприємств	2 406	9,5
Ліси спеціального цільового призначення	8 536	33,6
із них: регіональні ландшафтні парки	8 536	33,6
Разом лісів I групи	11 287	44,5
Ліси II групи		
Експлуатаційні ліси	14 076	55,5
Разом лісів II групи	14 076	55,5
Всього лісів I і II груп	25 363	100

Рис. 1. Породний склад державних лісів Верхньодністровських Бескидів

У минулому в державних лісах Верхньодністровських Бескидів провадили інтенсивне лісове господарство. Лише починаючи з 1966 р. лісокористування ведеться в межах розрахункової лісосіки [8]. Здебільшого деревостани по кілька разів надмірно вирубували. Наслідком цього стала не зовсім оптимальна вікова структура (рис. 2). Молодняки і середньовікові деревостани становлять близько 70% усіх лісів. Найвищий

відсоток молодняків є серед хвойних порід – 23% (ялиця біла – 33%, сосна звичайна – 0,9%, смерека європейська – близько 10%). Порушення вікової структури лісів дає підстави стверджувати: доки основна частина середньовікових насаджень не перейде в групу стиглих, не можна розраховувати на істотне збільшення рубання головного лісокористування у наступні роки. Збільшення обсягу лісокористування можливе також за рахунок підвищення продуктивності лісів шляхом комплексу лісівничих заходів, таких як захист буроземних ґрунтів від ерозії та покращення їхньої родючості, вирощування швидкорослих деревних порід – модрина європейської (*Larix decidua* Mill., псевдотсуги Мензіса (*Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco) та ін. Враховуючи гумідність клімату в регіоні, потрібно приділити належну увагу покращенню водоохоронних, ґрунтозахисних властивостей гірських лісів.

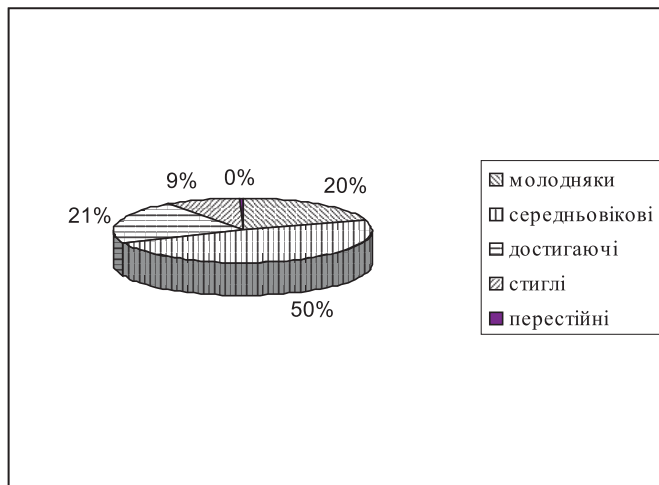

Рис. 2. Вікова структура державних лісів Верхньодністровських Бескидів

У Верхньодністровських Бескидах близько 40% земель лісового фонду (18 721 га) перебуває у довгостроковому користуванні Старосамбірського дочірнього підприємства ЛГП “Галсілля”. Це лісові масиви колишніх колгоспів та інших агроформувань Мінагрополітики України. Вони часто мають невеликі розміри, розташовані навколо населених пунктів. Близько 15% лісів Мінагрополітики України становлять ліси першої групи. До другої групи належать ліси, де дозволені рубки головного користування (експлуатаційні ліси). Їхня площа становить 15 819, га, або 84,5% від загальної площі лісового фонду (табл. 2). Серед лісів першої групи переважають захисні смуги вздовж річок, озер, автошляхів, а також зелені зони навколо населених пунктів і промислових підприємств. Вони виконують пожегозахисні, протиерозійні, водоохоронні, водорегулюючі, санітарно-гігієнічні та естетичні функції, сприяють підвищенню врожайності сільськогосподарських культур, а ліси другої групи є джерелом одержання деревини для забезпечення потреб різних землекористувачів і населення.

Таблиця 2

Розподіл лісів Верхньодністровських Бескидів (у межах Старосамбірського дочірнього ЛГП “Галсільліс”) на групи та категорії захисності [7]

Групи та категорії захисності	Площа	
	га	%
Ліси I групи		
Ліси, що виконують переважно захисні функції	1 085,9	5,8
із них: захисні смуги вздовж річок, озер	505,5	2,7
захисні смуги вздовж автошляхів і залізниць	580,4	3,1
Ліси, що виконують санітарно-гігієнічні та оздоровчі функції	655,2	3,5
із них: ліси зелених зон навколо населених пунктів і промислових підприємств	655,2	3,5
Інші ліси, що важливі для захисту середовища	1 160,7	6,2
Разом лісів I групи	2 901,8	15,5
Ліси II групи		
Експлуатаційні ліси	15 819,2	84,5
Разом лісів II групи	15 819,2	84,5
Всього лісів I і II груп	18 721,0	100,0

У лісовому фонді Старосамбірського ДЛГП “Галсільліс” переважають насадження таких деревних порід: сосна звичайна 5 936,9 га (32,9%), ялиця біла 5 793,1 га (32,2%), дуб звичайний 834,8 га (4,6%), бук лісовий 813,2 га (4,5%), вільха сіра 2 729,2 га (15,1%). Розподіл деревостанів за групами віку такий: молодняки 10 200,8 га (56,7%), середньовікові 6 368,8 га (35,4%), пристигаючі 1 187,4 га (6,6%), стиглі і перестійні 233,9 (1,3%). Існуючий розподіл лісів за віком дає підстави стверджувати, що в наступні два десятиріччя, доки основна частина насаджень середнього віку не почне переходити в групу стиглих, у них необхідно провадити лише прохідне вирубування. Враховуючи незадовільний стан стиглих насаджень, які займають 1,3% площі всіх експлуатаційних лісів, потрібно на певний період накласти мораторій на проведення в них суцільного рубання. Для задоволення потреб господарства в деревині можна рекомендувати у стиглих лісах групово-вибіркове та добровільно-вибіркове рубання. Це дає змогу забезпечити їхнє природне відновлення та зберегти захисну функцію.

Враховуючи низький відсоток лісистості в регіоні, потрібно поступово збільшувати вкриту лісом площу за рахунок кращого використання земель лісфонду і заліснення непридатних для сільського господарства угідь. Збільшення лісистості сприятиме покращенню гідрологічного режиму гірських річок і попередженню небезпечних паводків у верхів’ї басейну Дністра.

Ліси Старосамбірського ДЛГП “Галсільліс” характеризуються значно нижчими таксаційними показниками, порівняно з лісами ДП “Старосамбірське ЛМГ”. Отож необхідно проаналізувати розподіл лісів Мінагрополітики за повнотою та класами бонітету (табл. 3; 4).

Як бачимо з наведених даних, лише близько 5% колишніх колгоспних лісів у Верхньодністровських Бескидах належать до високоповнотних (повнота понад 0,7). Найвищий відсоток високоповнотних насаджень у деревостанах, де головними лісоутворювальними породами є твердолистяні (близько 30%). У насадженнях хвойних і м'яколистяних порід відсоток високоповнотних значно нижчий і становить, відповідно, 18 та 28%. Такий розподіл є наслідком екологічно необґрунтованого ведення лісового господарства у колишніх колгоспних лісах, які зараз належать Мінагрополітики України. Площа хвойних деревостанів з повнотами нижче 0,3 становить 864,8 га (6%). Це по суті рідколісся. Такий відсоток низькоповнотних деревостанів свідчить про масове несанкціоноване вирубування в колишніх колгоспних лісах у минулому. Низькоповнотні деревостани не здатні виконувати еколого-стабілізуючу роль у регіоні. Отож потрібні лісівничі заходи щодо покращення їхньої ценогічної структури.

Подібна ситуація спостерігається і в розподілі лісових фітоценозів за класами бонітету. Цей показник визначається відношенням висоти дерев головних лісоутворювальних порід першого ярусу до їхнього віку. Клас бонітету відображає характер росту дерев у відповідних лісорослинних умовах. Дослідження засвідчили, що близько 60% лісів Мінагрополітики України ростуть за 1 класом бонітету і вищим. Це свідчить про сприятливі екологічні умови для росту деревних порід. Найвищий відсоток високобонітетних насаджень є серед хвойних (близько 70%) і твердолистяних (близько 87%) порід.

У деревостанах з перевагою м'яколистяних порід частка високобонітетних насаджень становить лише 9%. Наявність низькобонітетних насаджень можна пояснити несвоєчасним рубанням догляду та створенням лісових культур у невідповідних для окремих деревних порід типах лісу. Сприятливі ґрунтово-кліматичні умови даватимуть змогу підвищити бонітети лісових порід. На це необхідно спрямовувати рубання догляду, впровадження в культури меліоративних порід з метою покращення ґрунтових умов.

2. Зміни природного видового складу в лісах лісогосподарського підприємства "Галсільліс" та ландшафтно-географічні засади його оптимізації. Ліси "Галсільлісу" належали в минулому приватним господарям, а в радянський період – колективним господарствам. У зв'язку з тим, що в цих лісах велося екологічно необґрунтоване лісове господарство, відбулися істотні якісні зміни у їхній природній структурі, на місці корінних лісів на значній площі виникли похідні деревостани. Сьогодні важливим екологічним завданням є відтворення корінних типів лісу. Найкраще таке відновлення здійснювати за еталонами природних лісів у відповідних висотних лісових поясах.

На підставі дослідження решток природних лісів, сформованих у різних природних ландшафтно-географічних умовах у Верхньодністровських Бескидах, можемо виокремити три висотні лісові пояси – пояс дубових лісів з дуба звичайного (*Querceta roboris*), пояс букових лісів (*Fageta sylvestris*) та пояс ялицево-букових і буково-ялицевих лісів (*Fageta-Abieta Albi*). У повоєнний період у цих висотних поясах з метою підвищення продуктивності лісів стали масово культивувати сосну звичайну та смереку європейську, незважаючи на те, що ці породи тут не є автохтонними.

Таблиця 3
Розподіл лісів Верхньодністровських Бескидів у межах Старосамбірського ДЛПП "Галіський" за класами бонітету

Головні лісоутворювальні та супутні породи	Класи бонітету															
	1Б і вище		1А		1		2		3		4		5			
	загальна площа, га	%	загальна площа, га	%	загальна площа, га	%	загальна площа, га	%	загальна площа, га	%	загальна площа, га	%	загальна площа, га	%		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Вкриті лісовою рослинністю землі, га																
Шпилькові породи																
Сосна звичайна	5 936,9	25,5	0,4	672,6	11,3	3 280,1	55,2	1 733,0	29,2	210,8	3,6	14,9	0,3	-	-	
Ялиця біла	5 793,1	14,5	0,3	893,9	15,4	3 712,8	64,1	1 130,8	19,5	41,1	0,7	-	-	-	-	
Смерека європейська	719,6	3,8	0,6	46,8	6,5	378,9	52,6	262,7	36,5	27,4	3,8	-	-	-	-	
Модрина європейська	19,8	0,7	3,6	5,6	28,2	8,4	42,5	5,1	25,7	-	-	-	-	-	-	
Разом	12 469,9	44,5	0,5	1 618,9	13,0	7 380,2	59,2	3 131,6	25,1	279,3	2,2	14,9	-	-	-	
Твердолистяні породи																
Дуб звичайний	834,8	90,7	10,9	119,6	14,3	373,3	44,7	231,5	27,7	13,3	1,6	6,4	0,8	-	-	
Бук лісовий	813,2	-	-	79,9	9,8	266,2	32,7	450,8	55,4	15,2	1,9	1,1	0,2	-	-	
Гراب звичайний	280,5	-	-	-	-	28,7	10,2	123,1	43,9	112,9	40,2	15,8	5,7	-	-	
Ясен звичайний (поодинок)	100,7	4,9	4,9	10,3	10,2	64,7	64,2	20,8	20,6	-	-	-	-	-	-	
Явір (поодинок)	41,3	1,3	3,1	19,8	48,0	14,9	36,1	5,3	12,8	-	-	-	-	-	-	
Акація біла (поодинок)	3,6	3,6	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Клен гостролистий (поодинок)	1,7	-	-	-	-	1,7	100	-	-	-	-	-	-	-	-	
Разом	2 075,8	100,5	4,8	229,6	11,1	749,5	36,1	831,5	40,1	141,4	60,8	23,3	1,1	-	-	

Закінчення табл. 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	М'яколистяні породи														
Вільха сіра	2 729,2	-	-	1,1	0,1	41,6	1,5	561,9	20,6	1698,6	0,9	409,1	15,0	16,9	0,6
Береза повисла	268,3	1,5	0,6	9,9	3,7	113,5	42,3	143,4	53,4	-	-	-	-	-	-
Осіка	162,3	-	-	6,0	3,6	36,8	22,7	94,1	58,0	25,4	15,7	-	-	-	-
Вільха клейка	158,3	-	-	0,5	0,3	44,7	28,2	91,4	57,7	16,2	10,3	5,5	3,5	-	-
Верба	80,7	-	-	-	-	35,9	44,5	44,8	55,5	-	-	-	-	-	-
Липа серцелиста	3,9	-	-	2,4	61,5	0,2	5,2	1,3	33,3	-	-	-	-	-	-
Черешня (поодинокі)	9,0	-	-	-	-	1,3	14,4	0,5	5,6	7,2	80,0	-	-	-	-
Разом	3 411,7	1,5	0,1	19,9	0,6	274,0	8,0	937,4	27,5	1747,4	51,1	414,6	12,2	16,9	0,5
	Чагарникові породи														
Ліщина звичайна	34,0	-	-	-	-	34,0	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом	34,0	-	-	-	-	34,0	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього	17 990,9	146,5	0,8	1 868,4	10,4	8 437,7	46,9	4 900,5	27,2	2 168,1	12,1	452,8	2,5	16,9	0,1

Таблиця 4

Розподіл лісів Верхньодністровських Бескидів у межах Старосамбірського ДЛГП "Галсілля" за повнотою

Головні лісоутворювальні та супутні породи	Повноти																	
	0,3 і нижче		0,4		0,5		0,6		0,7		0,8		0,9		1,0			
	загальна площа, га	%	загальна площа, га	%	загальна площа, га	%	загальна площа, га	%	загальна площа, га	%	загальна площа, га	%	загальна площа, га	%	загальна площа, га	%		
Вкриті лісовою рослинністю землі, га	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
Шпилькові породи																		
Сосна звичайна	5 936,9	499,8	8,4	1 477,6	24,9	1 603,6	27,0	1 468,8	24,7	699,4	11,8	157,3	2,6	22,6	0,4	7,7	0,2	
Яліця біла	5 793,1	239,8	4,1	1 126,8	19,5	1 828,3	31,6	1 330,1	23,0	1 032,3	17,8	187,7	3,2	48,1	0,8	-	-	
Смерека європейська	719,6	57,7	8,0	136,5	19,0	197,2	27,4	180,3	25,1	106,0	14,7	31,8	4,4	9,2	1,3	0,9	0,1	
Модрина європейська	19,8	4,8	24,2	0,4	2,0	3,3	16,7	1,8	9,2	6,6	33,3	2,9	14,6	-	-	-	-	
Разом	12 469,9	802,2	6,4	2 741,3	22,0	3 632,4	29,0	2 981,0	23,9	1 844,3	14,8	379,7	3,0	79,9	0,6	8,6	-	
Твердолистяні породи																		
Дуб звичайний	834,8	16,2	1,9	14,4	1,7	136,9	16,4	369,3	44,2	235,2	28,2	62,8	7,6	-	-	-	-	
Бук лісовий	813,2	14,3	1,8	137,3	16,9	294,9	36,3	138,7	17,1	220,8	27,0	7,2	0,9	-	-	-	-	
Грб звичайний	280,5	0,5	0,2	5,1	1,8	47,6	16,9	165,0	58,8	54,2	19,3	7,3	2,6	0,8	0,4	-	-	
Ясен звичайний	100,7	-	-	61,5	61,1	10,6	10,5	13,6	13,5	13,3	13,2	1,7	1,7	-	-	-	-	
Явір (поодинокі)	41,3	-	-	-	-	5,4	13,1	6,5	15,7	21,3	51,6	6,4	15,5	1,7	4,1	-	-	
Акація біла	3,6	-	-	-	-	-	-	3,0	83,3	0,6	16,7	-	-	-	-	-	-	

Закінченні табл. 4

I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Клен гостролистий	1,7	-	-	-	-	-	-	1,7	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом	2 075,8	31,0	1,5	218,3	10,5	495,4	23,9	697,8	33,6	545,4	26,2	85,4	4,1	2,5	0,2	-	-
М'яколистяні породи																	
Вільха сіра	2 729,2	3,1	0,1	223,2	8,2	587,0	21,5	1 102,9	40,4	670,3	24,5	122,0	4,5	20,7	0,8	-	-
Береза повисла	268,3	25,0	9,3	33,8	12,6	42,8	16,0	89,4	33,3	49,2	18,3	24,5	9,1	3,6	1,4	-	-
Осіка	162,3	3,5	2,2	24,7	15,2	57,3	35,3	49,3	30,4	18,5	11,4	9,0	5,5	-	-	-	-
Вільха клейка	158,3	-	-	-	-	40,3	25,5	81,5	51,5	34,9	22,0	1,6	1,0	-	-	-	-
Верба (поодинокі)	80,7	-	-	-	-	27,5	34,1	44,2	54,8	9,0	11,1	-	-	-	-	-	-
Липа дрібнолиста	3,9	-	-	0,2	5,2	-	-	-	-	2,4	61,5	1,3	33,3	-	-	-	-
Черешня (поодинокі)	9,0	-	-	-	-	1,6	17,8	0,2	2,2	7,2	80,0	-	-	-	-	-	-
Разом	3 411,7	31,6	0,9	281,9	8,2	755,7	22,2	1 367,5	40,2	791,5	23,2	158,4	4,6	24,3	0,7	-	-
Чагарникові породи																	
Ліщина звичайна	34,0	-	-	-	-	-	-	34,0	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом	34,0	-	-	-	-	-	-	34,0	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього	17 990,9	864,8	4,8	3 241,5	18,0	4 884,3	27,1	5 080,0	28,2	3 181,2	17,7	623,5	3,5	106,7	0,6	8,6	0,1

Сосна росте на піщаних ґрунтах на Поліссі та Розточчі, а смерека – у холодному кліматі високогір'я. Сьогодні у лісовому фонді “Галсільлісу” є 5 936,9 га похідних біологічно нестабільних сосняків та 719,6 га смеречників. Починаючи з 30-х років, їх масово пошкоджують коренева губка та опеньок, а також вітровали і сніголами. Тому монокультури цих порід потрібно поступово трансформувати у корінні букові та ялицево-букові фітоценози.

У дубових лісах унаслідок вибіркових рубань дуба виникло 280,5 га вторинних грабняків, які також потрібно реконструювати і формувати грабово-дубові деревостани.

Протягом останніх десятиріч на колишніх післялісових ярах виникло 2 724,2 га похідних вільшняків, 268,3 га березняків та 162,3 га осинників. Це піонерні деревні породи, які поширюються спонтанно природнім шляхом. Оскільки їхні деревостани не мають вагомого економічного значення, їх потрібно поступово реконструювати, шляхом рубок переформування. На місці вторинних фітоценозів необхідно створювати корінні деревостани. Трансформація похідних насаджень у корінні сприятиме підвищенню їхньої економічної вартості, покращенню біологічної стійкості, а, отже, й підвищенню водозахисної ролі. Природними еталонами для такої трансформації є лісові заповідні урочища, які охороняються у Верхньодністровських Бескидах.

Висновки. Сприятливі ґрунтово-кліматичні умови Верхньодністровських Бескидів зумовили багатий породний склад лісів, які мають вагоме водорегулююче та ґрунтозахисне значення. Проте небажаним є високий відсоток монокультур смереки в державних лісах і сосни звичайної в лісах Мінагрополітики України, які створювалися поза межами їхнього природного ареалу. Такі похідні деревостани є біологічно нестійкими і потребують реконструкції.

Порівняльними дослідженнями встановлено, що ліси “Галсільлісу”, які в минулому належали приватним власникам і гірським колгоспам, де лісове господарство велось на низькому екологічному рівні, відзначаються дещо нижчими таксаційними показниками, ніж ліси Державного підприємства “Старосамбірське лісомисливське господарство”. У цих лісах доцільно застосовувати систему лісогосподарських заходів, спрямованих на покращення їхньої ценотичної структури, а, отже, і водоохоронної та ґрунтозахисної ролі.

Вікова структура лісів Верхньодністровських Бескидів також відрізняється від оптимальної. Високий відсоток молодняків і середньовікових насаджень не в змозі у повному обсязі забезпечувати потребу в деревині, побічній продукції, виконувати інші корисні функції лісу. Передусім це стосується лісів Мінагрополітики України, адже там найвищий відсоток молодняків.

Ліси ДЛГП “Галсільліс” характеризуються також низькими повнотами та класами бонітету. Це свідчить про застосування в них несанкціонованих рубок, які спричинили до зниження їхньої продуктивності. Беручи до уваги сприятливі ґрунтово-кліматичні умови Верхньодністровських Бескидів, існують реальні можливості покращення екологічного стану гірських лісів, а, отже, і підвищення їхньої водоохоронної та ґрунтозахисної ролі. Лісове господарство в регіоні слід вести за зразком природних екосистем, які збереглися в незайманих антропогенним впливом лісових ландшафтах.

1. Генсірук С. А. Ліси України / Наук. тов. ім. Т. Шевченка, УкрДЛТУ. – Львів, 2002. – 495 с.
2. Голубець М. А. Ельники Украинских Карпат. – К.: Наук. думка, 1978. – 264 с.
3. Дослідження басейнової екосистеми Верхнього Дністра: Збірник наукових праць. – Львів, 2000. – 214 с.
4. Дослідження Дністра: 10 років громадської екологічної експедиції “Дністер” / За ред. М. І. Жарких. – Львів-Київ, 1998. – 216 с.
5. Котов М. И., Чопик В. И. Основные черты флоры и растительности Украинских Карпат // Флора и фауна Карпат. – М., 1960. – 147 с.
6. Кравчук Я. С. Геоморфологія Скибових Карпат. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 232 с.
7. Матеріали Львівської лісовпорядкувальної експедиції “Укрдержліспроект” по ДП “Старосамбірське ЛМГ” за 2007 р.
8. Пояснювальна записка та перспективний план організації та розвитку Старосамбірського ДЛГП “Галсільліс” Львівської області, 2003. – 232 с.
9. Стойко С. М. Система охорони природи у верхів’ї басейну Дністра. – Львів, 2004. – 55 с.
10. Федец И. Ф. Типы лесов и закономерности их формирования в Бескидах. Автореф. дисс. – Харьков, 1963. – 19 с.
11. Чубатий О. В. Захисна роль карпатських лісів. – Ужгород: Карпати, 1966. – 134 с.

ANTHROPOGENIC TRANSFORMATION IN THE FORESTS OF UPPER-DNISTER BESKIDIES AND WAYS OF ITS OPTIMIZATION

P. Telish

*Ivan Franko National University of Lviv,
Doroshenka St., 41, Lviv, 79000, Ukraine*

Some geographical features and modern state of forest fund of Upper-Dnister Beskidies are examined. The age-structure and class of bonitet are found out. The basic indexes of two basic users of forest fund are compared. The principles of optimization of cenotic structure of these forests are also grounded.

Key words: forest fund, users of forest fund, secular frame, species composition, complexity of afforestation, class of bonitet.

АНТРОПОГЕННАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ В ЛЕСАХ ВЕРХНЕДНЕСТРОВСКИХ БЕСКИД И ПУТИ ЕЕ ОПТИМИЗАЦИИ

П. Телиш

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. П. Дорошенко 41, г. Львов 79000, Украина*

Отражены географические особенности и современное состояние лесного фонда Верхнеднестровских Бескид. Выяснены изменения в вековой и бонитетной структуре. Проработаны базовые показатели для двух главных лесопользователей. Обоснованы принципы оптимизации ценотической структуры.

Ключевые слова: лесной фонд, лесопользователи, возрастная структура, породный состав, полнота, класс бонитета.

Стаття надійшла до редколегії 22. 09. 2008

Прийнята до друку 09. 02. 2009